

Karen Lisa Goldschmidt Salamon

”Bro over tid og grænse: En montage”

ur

Orvar Löfgren & Fredrik Nilsson (red.)

Regionauterna: Öresundsregionen från vision till vardag
(2010)

Serie: Centrum för Danmarksstudier nr 24, ISSN: 1651-775X

Upplaga för elektronisk publicering 2022 för forsknings-, utbildnings- och biblioteksverksamhet och ej för kommersiella ändamål.

Publicerad med tillstånd från Makadam förlag.

DOI: <https://doi.org/10.37852/oblu.135.c195>

Tryckt utgåva finns i bokhandeln:

ISBN 978-91-7061-079-0

Makadam förlag, Göteborg & Stockholm

www.makadambok.se

Edition to be published electronically 2022 for research, educational and library needs, and not for commercial purposes. Published by permission from Makadam Publishers.

DOI: <https://doi.org/10.37852/oblu.135.c195>

A printed version is available through book stores:

ISBN 978-91-7061-079-0

Makadam Publishers, Göteborg & Stockholm, Sweden

www.makadambok.se

Denna text är licensierad under CC BY-NC-ND. Det betyder att du får sprida verket, men bara i icke-kommersiella sammanhang. Du får inte bearbeta verket och om du sprider det måste du ange ovanstående som upphovsperson för artikeln. Se fullständiga villkor:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.sv>

BRO OVER TID OG GRÆNSE: EN MONTAGE

Karen Lisa Goldschmidt Salamon

Øresundsbroen er en fysisk realisering af ønsket om fri bevægelighed og hurtig samfundslogistik. Den faste forbindelse over Øresund har betydet, at ventetider og langsomhed er blevet afløst af strømlinet og hastig trafik direkte i forlængelse af landjordens jernbanespor og motorveje.

I Broens tid er fleksibilitet og bevægelse det forventeligt normale, mens blokering og forsinkelse er irriterende brud på produktivitets- og konsumets flow.¹ Hurtigt flow passer til en globaliseret økonomis krav om effektiv bevægelighed hen over nationale grænser og fysiske barrierer.

Er rejsen over broen og grænsen blevet en selvfølgelig frihed?

Vel nok flertallet af de cirka 19.000 mennesker,² der dagligt pendler over den dansksvenske grænse, rejser med tryk selvfølgelighed. Denne grænsens rutine er et privilegium, som ikke er alle forundt. I denne artikel vil jeg markere grænsekrydserens privilegium med en montage af rejsenotater fra Øresund gennem mere end 60 år. Jeg krydsklipper mellem min fars personlige flugtnotater nedskrevet i 1943, mine egne rejseoplevelser fra Øresund og andre danske turisters og pendlere personlige rejsenotater nedskrevet i nutiden. Jeg har valgt montageformen, fordi den gør det muligt for mig, og for læseren, at deltage i en brobygning over tid.

Artiklens fokus er ikke på selve Øresundsbroen, men derimod på rejsen over grænsen og Øresund.

Små personlige notatfragmenter udgør tilsammen en åben tekst om grænsekrydsningens historiske forandringer og bevægelighed. Hvad betyder det for de enkelte rej-

sende at krydse Øresund og komme fra Danmark til Sverige? Svarene vil være mangfoldige, og afhænge af person og historiske omstændigheder. Jeg håber i det følgende at vise denne mangfoldighed i en uafsluttet historisk montage – med særlig fokus på den frie grænserejsses skrøbelighed.

Sammensætningen af personlige rejsenotater etablerer en spænding mellem tekstfragmenter, der kan læses hver for sig og samlet, og som kan forbindes med læserens egne oplevelser.³ Montagen lader hver tids stemmer tale for sig selv – men også sammen – og skaber derved et flertydigt billede af rejsen over Øresund og dens skrøbelighed. For bevægelsen hen over en national grænsekontrol kan aldrig helt blive rutine.⁴ Dette gælder, uanset om den rejsende eller bagagen er legal eller illegal, og uanset, om transporten sker over bro eller i vand.

Fri bevægelse over nationale grænser er ikke en universel rutine, der gælder alle. Og rutiner ændrer sig: Broen giver ingen garanti for åbenhed og flow i al evig fremtid. Der er altid risiko og usikkerhed forbundet med et grænseområde. Trafikken hen over Øresund er historisk variabel og i konstant ændring – med eller uden bro.

Karen Lisa, 2003

Det er første gang, jeg krydser broen i bil, og så er det endda en taxa! Jeg får et lift med nogle kolleger, der skal fra Lund til Kastrup: »Vil du ikke med? Der er plads i bilen.« Det går så hurtigt, mens vi sidder i bilen og taler. Jeg når ikke engang at opdage, hvornår vi krydser grænsen ... Pludselig går det op for mig, at vi allerede er på dansk grund. Så bliver jeg slået af en voldsom følelse: Tænk, at rejsen over Øresund er så let, at jeg helt glemte at bemærke grænseovergangen! Jeg fortæller kollegerne, hvad jeg tænker – og at jeg har kendt mange, som under 2. verdenskrig måtte flygte over Øresund.⁵

Verner, 1943

»Onsdag 29/9 havde Vollmond⁶ og jeg⁷ en lang og indgaaende⁸ Samtale om Grundene for og imod at flygte til Sverige. Vi blev enige om, at det, efter hvad der hidtil var oplyst om Forholdene – næppe var nødvendigt at flygte, vi syntes tillige at det moralsk var mindre godt at forlade Landet i Panik, naar der ikke forelaa nogen konkret Fare. Efter denne Samtale spiste jeg Frokost og satte mig op og læste Obligationsret.⁹

Ved Halvtotiden besluttede jeg at gaa op til Hrs. Gamborg¹⁰ og dér – for en Sikkerheds Skyld faa nogle Adresser paa Folk, der kunde sørge for en Overfart til Sverige. Lige da jeg skulde til at gaa ned af Bibliotekstrappen, kom Fischer¹¹ løbende helt ude af sig selv, svedende, og fortalte, at hans Fader havde hørt fra tyske Officerer at nu var det alvor, i Nat vilde det ske, der var ingen Vej uden om.«¹²

Karen Lisa, 1983

Hele studieholdet sidder og venter på, at forelæseren skal komme. Han er tydeligvis forsinket, for der er gået langt mere end et akademisk kvarter. Vi ved, at han kommer med katamaran fra Malmö, og at der kan være forsinkelser, især fordi vi har ham i første time. Institutsekretæren stikker hovedet ind ad døren: Læreren har ringet afbud. Flyvebådene kan ikke sejle. Så er der jo ikke noget at stille op. Han kan umuligt nå frem med færge, inden formiddagen er gået, så man kan lige så godt gå op på biblioteket og læse.¹³

Verner, 1943

»30/9 [...] Lidt efter mødte vi en Bekendt til Eriksen¹⁴, jeg tror han hed Markus, han skulde vise os Vej ned til Baaden, med ham fulgte den rumænske Pige. Vi skulde være nede ved Baaden kl. 8½, vi maatte gaa hurtigt og jeg talte med Pigen – Netty hed hun –, jeg sagde til hende at jeg ikke vil løbe nogen unødigt stor Risiko, men om fornødent nok skulde klare mig

skjult i Danmark i selv lang tid. Hun gjorde heroverfor gældende, at hun for enhver Pris maatte væk fra Landet, hun kunde ikke udholde at leve i en stadig Skræk for Gestapo, som hun flere Gange havde stiftet Bekendskab med, bl.a. havde [de] en Gang under et Forhør i en Konzentrationslejr sparket hende i Skridtet saa, at hun fik varigt Men derved.

Vi kom ned på Strandvejen noget Nord for Rungsted, vi kunde tydeligt se Lysene paa Svenskekysten og Markus udpegede for os Fyret paa Ven's Nordspids. Vejret syntes fint med en jævn Vestenvind. Da vi en enkelt Gang saa en tysk Militærbil komme gik Vollmond og jeg til Siden saa vi ikke kunde ses fra Vejen, mens Markus og Netty fortsatte. Eriksen var cyklet i forvejen for at være fremme ved Baaden til tiden. Udover en enkelt cyklist mødte vi ingen paa Vejen. En mærkelig Ro havde nu lagt sig over mig, det var som om al Nervøsitet fra nu af havde forladt mig.«¹⁵

Dansk flygtningefamilie på vej hjem fra Skåne 1945.

Karen Lisa, 2000

Første gang jeg krydser den nye Øresundsbro med tog, er jeg meget opmærksom på, hvor nemt og almindeligt det hele foregår. Rejsen med toget føles bare som et par stop på lokalbanen. Da jeg krydser grænsen, tænker jeg på, at min bror, far, farmor og fastre krydsede grænsen på vandet med stor angst for 55 år siden. Jeg har selv krydset grænsen mange gange med bilfærge eller katamaran, men det føles anderledes at sidde her i toget. Rejserne med færge eller flyvebåd følte dengang som rigtige rejser, hvor man ventede, skiftede transportmiddel, blev kontrolleret, passerede toldfunktionærer og oplevede hele rejsens dramaturgi med højtaleropkald, indslusning, udslusning og små ritualer med toldfrie varer eller rejsemenu. Nu er det bare transport, og det føles ikke som en rigtig rejse.¹⁶

Verner, 1943

»Nu hørte vi atter Fløjtesignalet i Mørket, vi drejede til højre gennem en hvid Laage ned mod Vandet, der traf vi Eriksen og en Mand, de stod med en lille Robaad, den laa godt oppe paa Land. Vi begyndte strax at bære Baaden ned til Vandet. Da den flød paa Vandfladen gik først Netty, saa jeg og til sidst Hans Otto om Bord. Vi takkede Eriksen og Markus, og Eriksen lovede at betale gennem Nete¹⁷ og Mimi¹⁸ de 2500 Kr, Baaden kostede.

Jeg tog Aarerne, der var ganske nye og begyndte at ro, men Baaden var vanvittig tung og Aarene gik ud af Gaflerne. Hans Otto var meget nervøs, han mente ikke at Turen vilde kunne gennemføres under disse Omstændigheder. Jeg opdagede imidlertid hurtigt at Vanskelighederne skyldtes at Baaden laa i lavt mudret og tangfyldt Vand. Vi stagede os ud paa dybt Vand og jeg begyndte strax at ro.«¹⁹

Karen Lisa, 2008

Kun besværet med de særlige togbilletter er et irriterende brud på den selvfølgelighed hvormed jeg tager toget fra min lokalstation og med et enkelt togsift på Hellerup ankommer til Malmö.

Verner, 1943

»Vandet var næsten blankt, Vinden svag og vestlig, men Aarene sprang regelmæssigt ud af Gaflerne. Da vi havde været ude i ½ Time eller mere, opdagede vi at Baaden tog en hel Del Vand, og Netty fik saa den Opgave at øse, medens Hans Otto med Haandbevægelser viste mig Retningen mod Vens Fyr.

Det gik godt et Stykke Tid, men saa knækkede Øsens Skaft og den gik tabt. Netty fik saa Hans Ottos Hat til at øse med, men den var ikke velegnet og Vandet trængte langsomt men sikkert ind i Baaden og gjorde den tungere.«²⁰

I den tryckta versionen av boken
fanns på denna plats ett fotografi på
ett Öresundståg. Dörrarna till tåget
står öppna, och innanför dörrarna
syns flera människor med resväskor.
Framför tåget går två personer.

René, 2005

»Denne weekend var jeg igen over sundet. Atter en fødselsdag, denne gang 28 år. Vi mødtes på Louisiana i Malmö. En Cajun restaurant i hyggelige lokaler og med stor bar. Efter en 4 timers hygge middag gik vi på Mosaik for at få en drink/øl mm. Ved bordet ved siden af sad en håndfuld fra Malmö FF. Lidt celeb-stemning og hang-around wannabees. Planen var at tage på Etage, den eneste natklub jeg endnu har været på, hvor man skal igennem en metal detektor ved indgangen. Jeg stod dog over og tog toget hjemover. Har immervæk en times transport hjem.«²¹

Verner, 1943

»Da omtrent Halvvejen var naaet blæste det op, stadig fra samme Retning og Bølger viste sig, det var meget smukt, thi Morilden lyste overalt og viste Bølgetoppene, Dryppene fra Aarerne og Striber af Lys paa Baadens indvendige Sider, hvor Vandet trængte ind.

Pludselig slog en Bølge ind over Rælingen, nu en anden og Vandet steg yderligere, Netty kunde ikke klare den, jeg skyndede paa hende, men det var umuligt for hende hun sad allerede i Vand til op over Underlivet. Hun sad i samme Stilling hele Tiden, og bad om hun ikke maatte flytte sig og sætte sig op paa Stævnen, da hun var ved at faa Smærter og

Krampe. Jeg forbød hende det paa det strengeste da [det] kunde medføre en Kæntring af den efterhaanden noget ustabile Baad. Det var haardt, men hun forstod at der ikke var andet at gøre.

Efterhaanden blev jeg af den Formening at Turen næppe kunde lykkes. Vandet var ikke til at standse og vi havde langt igen før vi kunne komme op under Vens Kyster.»²²

Joakim, 2009

»På en heldig dag er du kun fem minutter forsinket på en halv times tur mellem Københavns Hovedbanegård og Malmö. På en dårlig dag – hvilket er 1–2 gange om ugen – er det ene togsæt havareret, der er kuffertkaos i Kastrup, og du kommer til at stå totalt sammenpakket hele turen. Man skal finde sig i meget som sundspendler.»²³

Karen Lisa, 1986

Frostkold lørdag morgen. Jeg pakkede den lille weekendtaske og min fars gamle polarsovepose, så jeg kunne overnatte i Malmö. Så med toget ind til Nørreport og ned til biografen Luna i Magstræde. Jeg havde lovet at sælge IWGIA-badges²⁴ ved fremvisningen af en film om latinamerikanske indianere. Direkte videre efter filmen, så jeg kunne nå frem til Janas fest i Malmö. Efter biografen orkede jeg ikke den beklumrede salon på færgen. Der var dejligt ude på dækket, og der var ikke et menneske. Jeg havde varmt tøj på – og så trak jeg polarsoveposen op omkring mig og snørede den til, og satte mig på en bænk. Jeg havde færgedækket for mig selv hele vejen til Sverige og kunne nyde motorlyden og det skarpe havlys den første dag i marts. Ved færgelejet skulle jeg mødes med de andre, så vi kunne følges ud til Augustenborgsgatan. Jeg gik ad landgangen og tænkte på, at jeg burde have taget noget alkohol med, da jeg så avisstativet med dagens forsidenyhed i store bogstaver: »Palme mördad«! Så kom Thomas: »Visste du inte ... Hade du inte hört ... Någon sköt Palme i Stockholm inatt ...«²⁵

Karen Lisa, 1970

Vi skal til Sverige og købe O'Boy-kakaopulver, mandler og marcipan. Det er sådan nogle ting, man tager til Sverige for at købe. Jeg glæder mig til at rejse med båden, og det er noget særligt, at vi skal sejle sammen med min tante og min fætter. Det er spændende at komme ind på båden og vælge et sæde. Der er også nogle borde, så man kan tegne eller spille kort.»²⁶

Pia-Charlotte, 1979

»Den rigtig store udfordring som pendler over Øresund kom vinteren 1979, da det frøs til i Sundet. Det var her prøvelserne som pendler skulle stå sin prøve for første gang. Flyvebådene er jo selvklaart ikke noget der fungerer når der kommer is.

Flyvebådene blev lanceret som magisk modernitet. Kaptajnen hilste de rejsende velkommen ombord og servitricerne bar stewardesseuniform – nøjagtig ligesom på flyrejser.

De indstillede med andre ord hurtig[t] trafikken – og det gjaldt om at fin[d]e alternative løsninger. Det startede med Limhamn–Dragør færgerne. Jeg mener det var »Hamlet«, »Ofelia« og »Scania« som de havde på det tidspunkt - men jeg er ikke helt sikker. Det fungerede i en tid, indtil der var for megen is en morgen i Dragør havn, færgerne kunne simpelthen ikke klare de sidste 10 meter ind til færgeklappen (eller broklappen eller hvad sådan en hedder), så biler og passagererne kunne komme i land. Vi sejlede derefter med besvær tilbage til Limhamn – hvor så en bus stod klar og kunne tage os til De Store Både der gik mellem Malmö og København, men de begyndte jo ikke så tidligt som Limhamn færgerne, hvilket var utrolig dårligt egentlig. Desuden tog det vel en 90-100 min at komme over den vej. Vi sejlede over om morgenen med den i nogle uger (det var »Öresund«) som transporterede os. Det gik også rimelig godt indtil vi en dag hang fast i isen og ventede på isbryder assistance fra »Oden« (en stor svensk isbryder) der lå og cyklede op og ned i Sundet. Efter en tur på cirka 8 timer ankom vi til Dronningens By og det eneste jeg nåede

Der findes en rig folkløse om hårde vintre, hvor isen næsten gjorde det umuligt at forcere landegrænsen – med mindre man turde spadserere over Sundet.

var at ringe til arbejdet og fik sagt at jeg ikke kommer i dag (kl. var 16.30 ha ha ha). Hjemturen glemmer jeg sent – det var med den danske Ørnen fra samme rederi. Lige udenfor havnen og inden den første ø var det stop. Vi sad uhjælpelig fast i isen. Vi kom dog fri efter at den svenske isbryder igen havde kommet forbi – og kom til Malmö omkring midnat. De tog god hånd om os – absolut – der var ikke nogen der kunne siges at gå appelsinfri fra Ørnen den aften, alle havde en mindre eller større skid på – jeg husker tydeligt jeg havde det ikke for godt selv – og blev da også hjemme dagen efter.»²⁷

Maria, 2007

»Endagsture til Malmö har jeg prøvet en del gange, især i forbindelse med Malmö-festivalen. Det, der er så skønt ved de her ture til Malmö er, at det kun tager 35 minutter med tog fra Københavns Hovedbanegård, og togturen koster 122 kroner tur/retur.

Åh du svenske land med dine Pippi'er og Emil'er. Det er ikke sidste gang, jeg kommer et smut over sundet. Vi ses.»²⁸

Karen Lisa, 1976

Mine forældre er inviteret til middagsselskab i Malmö, og jeg skal med. Tænk, at vi tager til Sverige bare for at gå til et middagsselskab! Vi parkerer bilen nede ved Nyhavn og går hen til terminalen. Det er allerede helt mørkt, da vi ankommer til Sverige. Og det er stadig helt mørkt, da vi tager hjem. Så jeg når overhovedet ikke at se noget af Malmö. Det er faktisk ligesom at være til middagsselskab i København, bortset fra at de andre gæster taler svensk, og at børnene skal spise ude i køkkenet, og at vi skal tidligt hjem for at være sikre på at nå flyvebåden tilbage.²⁹

Verner, 1943

»Da fik Hans Otto – efter at have øst med Hænderne en Tid – pludselig en lys Idé, han bad om min ene Strøyle, den havde langt Skaft og kunde tage mere end et Par Liter Vand ad Gangen. Denne nye Foranstaltning hjalp, Vandstanden i Baaden forhindredes i yderligere Stigning. Der var efterhaanden helt gode Søer, der ofte gik i Baaden, men de tømtes atter og Fartøjet ved Hans Ottos og Nettys ihærdige Arbejde. Baadeen gyngede naturligvis stærkt i Søen, og Hans Otto maatte samtidigt læne sig frem og tilbage under Øsningen. Søsnyen meldte sig hurtigt hos ham og han brækkede sig ofte, én Gang vilde han gøre det ud til Bagbord, men Baaden duvede stærkt, jeg forlangte derfor at han skulde brække sig i Baaden over mine Ben. Af og til holdt han op at øse, antagelig pGr. af Søsnyens frygtelige Plage, men jeg forlangte med ishaard Stemme fortsat Øsning, det var det eneste der kunde redde os fra Drukning. En enkelt Gang tænkte jeg med Uhygge paa Muligheden af Druknedøden for os, det vilde være frygteligt for vore kære hjemme om de aldrig mere skulde høre noget fra os, en uudholdelig Tanke, jeg slog den væk, og trak yderligere i Aarerne. Af og til sloges Baaden helt ud af Kurs og vi skændtes om Retningen, Netty holdt paa at vi skulde mod et Lys i Helsingørretningen, Hans Otto og jeg holdt gudskelov paa Venretningen, Netty erkendte ogsaa at det var Udslag af pludselig Nervøsitet.«³⁰

Frederikke, 2009

»Jeg startede min fantastiske lørdag med at drikke kaffe på Vinyl med Benjamin og Marina. Vi fik lige samlet op på en del løse tråde, genopdaget gode rejse minder fra Paris og USA og planlagt nye!

Derefter mødtes jeg med min mor, søster og kusine for at rejse over sundet til MALMÖ CENTRALEN.

Vi brugte dagen på at shoppe, hygge, spise Burger King og grine en hel del.

Hele formålet med dagen var faktisk at se min anden kusines afgangsfest (hun går på danse gym.), som var rigtig god og sjov – derefter toget hjem, skifte til mit nye tøj og så af sted til koncerthuset. Pyha.«³¹

Kristian, 2009

»I juli tog vi en tur til Sverige, hvor Nina's forældre har en ødegård. Det er et fantastisk dejligt sted, hvor roen virkelig kan falde over en. Når bilmotoren slukkes føler man sig i en helt anden verden. Vi fik kløvet en del træ, som vi havde fældet den forgangne vinter. Vi fik også tid til at fiske lidt, og selvom jeg ikke er stolt af det, så måtte jeg nøjes med at fange den mindste gedde!«³²

Verner, 1943

»Efter ca. 3 Timers uafbrudt Roning kom vi ind paa smult Vande, vi var nu i Læ af Ven. Snart var vi inde ved Kysten, der var meget stenet. Jeg sprang ud i Vandet, som gik mig omtrent til Knæerne, vi fik hevet Baaden op paa Land. Netty var saa ødelagt at hun ikke var i Stand til at gaa selv, Hans Otto og jeg prøvede at støtte hende, men det gik forfærdelig langsomt. Store og smaa Sten bevirkede at man ustandseligt faldt i Mørket, hvert Øjeblik stødte man paa Pigtraadsspærringer, det var umuligt at komme ind i Land p.Gr. af høje Lerskrænter. Vort Maal var det Fyr, der hele Tiden havde ledet os, men det var temmelig langt borte mod Sydvest.«³³

Mogens, 2009

»Jeg var et smut med konen og bettemand i Sverige i weekenden til housewarming på den mest fantastiske ødegård. Fest i rare menneskers lag, numsedyp i åen Assman og svensk sildebord med snaps er rigtig god balsam for sjælen! Vi havde lejet en lille bil, som vi tril-lede ud i sommerlandet med, og jeg kunne ikke lade være med at tænke, hvordan dette på mange måder var dagen, hvor vi tog hul på familiens ferieture.«³³

Verner, 1943

»Medens Hans Otto blev tilbage og passede paa Netty skyndte jeg mig for at hente Hjælp. Det var Nymaane og meget mørkt, hvad der havde været til Gavn paa hele Turen, nu bevirkede det at jeg ustandselig blev revet af Pigtraad, min Fod blev stukket til Blods, mine Bukser flænget, lige saa min gode Frakke, jeg havde kun den venstre Støvle paa, saa Strømperne og Sokken paa højre Fod blev ogsaa frygtelig forrevet. Grunden til den meget Pigtraad var naturligvis de militære Anlæg paa Øen.«³⁵

Morten, 2009

»For et par weekender siden tog jeg til Malmö for at holde lidt fri og sondere kaffeterrænet. De svenske kaffebarer var en overraskende god oplevelse, som jeg har lyst til at dele. Så hvis du overvejer at tage et smut over sundet og drikke kaffe, sørg da for at besøge disse tre charmerende kaffebarer.«³⁶

Verner, 1943

»Omsider naaede jeg hen under Fyret, der laa oppe paa Skrænten. Jeg klatrede op ad den lerede fugtige Skrænt, hvilket ikke gjorde mit i Forvejen medtagne Tøj smukkere. Midt paa Skrænten saa jeg Gudskelov at der løb en Trappe længere mod Vest, den fik jeg fat i og var snart efter oppe ved Fyret. Der laa nogle fuldt oplyste Bygninger omkring det, jeg søgte ind i den nærmeste – en Slags Maskinhal – og kaldte paa Asistance. Hurtigt kom en Vagtpost af Kystbevogtningen til Stede, han gik lige hen til mig gav mig haanden og sagde paa kraftigt Skaansk: 'Välkommen till Sverige'. Jeg takkede ham og satte ham hurtigt ind i Situationen, hvorefter en ringede efter nogle andre Poster, der strax løb ned for at hente Hans Otto og Netty. Og saa de blev i øvrigt modtagne paa samme Maade som jeg, det var i Sandhed et Befrielsens Øjeblik.«³⁷

Karen Lisa, 2010

Der blev udbudt 30.000 deltagerpladser ved halvmaratonet i anledning af Broens 10-års fødselsdag. Løbet gentager distancen fra København til Malmö fra det første løb i år 2000, da 80.000 løbere deltog i verdens hidtil største motionsløb. Broløbet i 2010 er en begivenhed, der allerede får presseomtale måneder i forvejen. Prisen for at deltage er 420 danske kroner eller 595 svenske kroner. Da min far krydsede Øresund som bådflygtning i 1943, kostede det ham, hvad der svarer til ca. 17.000–20.000 danske nutidskroner at krydse samme distance.³⁸

Det var en begivenhed, at det lykkedes min far at krydse Øresund og grænsen i 1943. Omstændighederne var ekstreme: Der var krig, Danmark var besat, og min far var forfulgt og illegal flygtning. Forholdene har ændret sig så meget, at det ikke er samme Øresund eller samme grænse, broløberne krydser, når de deltager i motionsløbet. Er broløbet stadig en begivenhed? Eller er det blevet en slags rutine, nu da det efterhånden er gennemført flere gange?

Det er i hvert fald ikke længere broens blotte eksistens, der udgør en begivenhed. Ti år efter broens åbning er selve bygningsværket velkendt som en nærmest naturlig del af kystlandskabet ved Øresund. Også selve rejseoplevelsen over broen er blevet en selvfølgelighed. Det er ikke længere eksistensen af selve broen, der udgør en begivenhed i tiåret efter Øresundsbroens bygning.³⁸ Nu rettes opmærksomheden mod logistiske uregelmæssigheder og brud på transportrutinen. Det er rejsens irritationsmomenter, forsinkelser og små risici, der i dag kan udgøre små begivenheder i en øresundspendlers liv. Netop risiko, fare, forhindring, blokering og forsinkelse er grænsers karakteristika, og grænsen mellem Danmark og Sverige er der jo faktisk endnu. Den påvirker stadig Øresundsregionens mennesker økonomisk, politisk og juridisk. Grænsens

I den tryckta versionen av boken
fanns på denna sida ett fotografi av
Öresundsbron. Fotografiet är taget i
nivå med vattnet, och riktat snett
upp mot bron. Bakom bron syns en
himmel i kvällsljus.

tilstedeværelse er for de fleste rejsende subtil, og det er hastigheder, afstande og priser i trafikkorridoren, der får opmærksomhed. Grænsen er virkelig, men den er samtidig også for flertallet af rejsende mest af fortidig betydning og symbolsk karakter – i hvert fald i den aktuelle historiske situation. Selv da toldgrænsen stadig var vigtig – i 1979 – var grænsekontrollen så ubetydelig for den regelmæssige pendler, at den end ikke nævnes i Pia-Charlottes erindringsnoter fra isvinteren. Indirekte var grænselandet dog dengang tydeligt for alle sundsrejsende: handelen med toldfrie varer indgik som en selvfølgelig del af mange rejser, og alkohol var for mange rejsende en fast bestanddel af overfarten. Der var god tid til at indtage den, for rejsen tog sin tid. Det gør den ikke længere, for Øresundsbroen har også slået bro over tid – og ikke kun geografi og rum. Broen har minimeret afhængigheden af færger og både og skabt nye rutiner og rytmer hen over og under Sundets vand – og hen over en national grænse.

Men Øresundet ligger der endnu og er vel lige så dybt og mørkt og bredt og koldt, som det var 30. september 1943.

Grænsependlerens rutinerede privilegium er ikke givet til alle. Der er stadig flygtninge, folk uden opholdstilladelse og andre illegale mennesker, for hvem broen ikke garanterer flow. Og trods Øresundsbroens logistiske kvaliteter og monumentale kraft kan den desværre ikke garantere nogen af os, at grænsen vil være lige ydmyg, og broen lige åben i al fremtid.

Du kan aldrig stole på grænser. En grænse kan altid lukke eller ændre karakter, og du risikerer selv en dag at blive tildelt ny status og fratages retten til at krydse grænsen...

Men aktuelt er danske og svenske statsborgere nutidens begunstigede rejsende, der med lykkelig blindhed for grænseovergangens selektionsmekanismer kan gøre rejsen over Øresund til rutine.

Måske er det derfor i historisk perspektiv netop Øresundsbroens og grænseovergangens *rutinisering*, der er den virkelige og glædelige begivenhed?

Noter

1. www.sparshipping.dk/graphics/interface/pic_227.jpg For diskussioner af den flydende modernitets krav om flow, se for eksempel Rob Shields, »Flow as a New Paradigm«, *Space and Culture* 1/1997, s. 1–7; Zygmunt Bauman, *Liquid Modernity*, Cambridge 2000.

2. I 2008 pendlede i alt 19.300 personer hver dag over broen. Ferietrafikken udgør 20 procent af personbiltrafikken over broen (Øresundsbro Konsortiet 2009).

3. Inspiration til brug af montageformen har jeg blandt andet hentet hos forfatter og kulturkritiker Walter Benjamin (1892–1940), der selv måtte ende sit liv på flugt ved en europæisk grænse, han ikke fik lov til at krydse. Han brugte montagen til at skabe ny og ofte flertydig betydning i kraft af en spænding mellem udsagnene og ele-

menterne, se for eksempel »Walter Benjamin: 1892–1940«, *Walter Benjamin: Essays and Reflections*, red. Hannah Arendt, New York 1968, s. 1–55; Max Pensky, »Method and time. Benjamin's dialectical images«, *The Cambridge Companion to Walter Benjamin*, red. David S. Farris, Cambridge 2004.

4. For perspektivering af Øresund som nationalt grænseområde, se *Øresundsgränser. Rörelser, möten och visioner i tid och rum*, red. Fredrik Nilsson, Hanne Sanders & Ylva Stubbergaard, Göteborg & Stockholm 2007.

5. Rekonstrueret efter egne notater.

6. Hans-Otto Vollmond (1917–2006); jurastuderende, senere landsdommer.

7. Verner Goldschmidt (1916–1982); jurastuderende, senere retssociolog og professor i kultursociologi.

8. Originalens retskrivning fastholdes i citater. I 1943 skrev man i Danmark »aa« for »å«, og første ord i substantiver med versal. Bemærk, at original ortografi er fastholdt fuldstændig som i originalen.

9. Samtalen foregik på Det Kongelige Bibliotek i København, hvor studerende sad og læste.

10. Højesteretssagfører Leif Gamborg (1896–1958); deltog i modstandsbevægelsens arbejde mod nazisterne.

11. Sandsynligvis Paul Fischer, (1919–); jurastuderende, arbejdede 1944–46 i gesandtskabet i Stockholm, senere bl.a. ambassadør og tilknyttet Den Internationale Domstol i Haag.

12. Verner Goldschmidt; personlige notater, 1943.

13. Baseret på mine egne erindringer.

14. Yderligere data om Eriksen mangler. Måske studiekammerat med kontakter til modstandsbevægelsen.

15. Verner Goldschmidt, personlige notater, 1943.

16. Rekonstrueret efter egne notater.

17. Agnete Weis Bentzon (f. 1918), Verners daværende hustru; jurist og senere professor i samfundsvidenskab.

18. Mimi Vollmond, Hans Ottos hustru.

19. Personlige notater, Goldschmidt 1943.

20. Personlige notater, Goldschmidt 1943.

21. Personlige blognotater, René Frederiksen 2005.

22. Personlige notater, Goldschmidt 1943.

23. Øresundspendler J. Ditlev citeret i Stigsgaard 2009.

24. International Workgroup for Indigenous Affairs.

25. Rekonstrueret efter mine egne kalendernotater.

26. Eget notat efter barndomserindring.

27. Personlige blognotater, Pia-Charlotte 2009.

28. Personlige blognotater, Maria Brandt 2007.

29. Baseret på mine egne erindringer.

30. Personlige notater, Goldschmidt 1943.

31. Frederikkes Blog 31. maj 2009.

32. Personlige blognotater, Elkjær 2009.

33. Goldschmidt 1943.

34. Personlige blognotater af Ramogens 2009.

35. Goldschmidt 1943.

36. Personlige blognotater på særlig blog om kaffe, Morten 2009.

37. Goldschmidt 1943.

38. Ifølge Forbrugerindekset svarede 1.000 kr. i 1943 til ca. 17.500 danske nutidskroner. www.dragoerkmune.dk/page1287.aspx

39. For diskussioner af Øresundsbroen som en *begivenhed*, se *Øresundsbron på uppmärksamhetens marknad. Regionbyggare i evenemangsbranschen*, red. Per Olof Berg, Anders Linde-Laursen & Orvar Löfgren, Lund 2002.

Referencer

- Arendt, Hannah, »Walter Benjamin: 1892–1940«, *Illuminations. Walter Benjamin: Essays and Reflections*, red. Hannah Arendt, Schocken, New York 1968, s. 1–55
- Bauman, Zygmunt, *Liquid Modernity*, Blackwell, Cambridge 2000
- Brandt, Maria, »Intet om alt. Svenske opfordringer og udfordringer«, *blog*, 17/04/2007, 15:17, <http://httpwwwmariabrandt.urbanblog.dk/2007/04/17/svenske-opfordringer-og-udfordringer/>, hentet september 2009
- Elkjær, Kristian, »En nytårshilsen fra Gjellerup«, *Famelkjaerblog*, *blog*, 01/01/2009, 19:45:49, www.famelkjaer.dk/blog/#home, hentet september 2009
- Fischer-Jørgensen, Eli & Ege, Jens, *Interneringskartoteket. Om Carsten Høeg og hans gruppe under besættelsen*, Museum Tusculanum, København 2005
- Frederikke, »Det kan jeg lide, venner. Vinyl och Sweden dansar«, *blog*, 31/05/2009, 21:27, *Fredesblog* <http://fredesblog.wordpress.com/2009/05/>, hentet september 2009
- Frederiksen, Réne, »Sverige igen, igen«, *blog*, 07/02/2005, <http://www.renefrederiksen.dk/category/malmo/S>, hentet september 2009
- Goldschmidt, Verner, Upublicerede dagbogsnotater, Sverige, oktober 1943
- Gyldendals Åbne Encyklopædi, www.denstoredanske.dk/Danmarks_geografi_og_historie/Danmarks_historie/Danmark_efter_1945/Paul_Fischer, hentet september 2009
- Morten, »Kaffelandskabet i Malmö«, *Kaffemorten – mine erfaringer i og med kaffe*, *blog*, 31/08/2009, <http://kaffemortentilamerika.dk/2009/08/31/kaffe-malm%C3%B8/>, hentet september 2009
- Pensky, Max, »Method and time. Benjamin's dialectical images«, *The Cambridge Companion to Walter Benjamin*, red. David S. Farris, Cambridge University Press, Cambridge 2004
- Pia-Charlotte, »Pendlerlivet på Øresund fra 1973-2000 med div. ophold del 3«, *blog*, 12/02/2009, Pia-Charlotte Weblog, www.pia-charlotte.com/?p=1743, hentet september 2009
- Ramogens, 2009. »Scandinavian Shuffle«, *blog*, 29/06/2009, www.ramogens.dk/?p=163, hentet september 2009
- Shields, Rob, »Flow as a New Paradigm«, *Space and Culture* 1/1997, s. 1–7
- Stigsgaard, Mathias »Læserne: Det sejler på Øresund«, 27/08/09 kl. 18:57, *Jyllandsposten netversion*, <http://jp.dk/rejser/andet/article1796486.ece>, hentet september 2009
- Öresundsbron på uppmärksamhetens marknad. *Regionbyggare i evenemangsbranschen*, red. Per Olof Berg, Anders Linde-Laursen & Orvar Löfgren, Studentlitteratur, Lund 2002
- Öresundsgränser. *Rörelser, möten och visioner i tid och rum*, red. Fredrik Nilsson, Hanne Sanders & Ylva Stubbergaard, Centrum for Danmarksstudier 14, Makadam, Göteborg & Stockholm 2007